Koraljka Posavec
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

UDK 37-05 Vukasović, A.
378(497.5):929 Vukasović, A.
Primljeno: 10. prosinca 2009.
Prihvaćeno: 18. prosinca 2009.
Pregledni članak

PROF. DR. SC. ANTE VUKASOVIĆ, ZNANSTVENI ISTRAŽIVAČ I PEDAGOŠKI PISAC (Prilog za biografiju, uz 80. godišnjicu života i 60 godina pedagoškog djelovanja)

O pedagogu i sveučilišnom profesoru dr. sc. Anti Vukasoviću do sada su domaći i inozemni autori (različitih profila i područja interesa) objavili najmanje 559 priloga, u rasponu od biografsko-bibliografskih monografija do kratkih osvrta na njegova djela.

U ovom je radu 80 godina života i 60 godina djelovanja profesora Vukasovića izloženo kroz slijed triju vremenski (i profesionalno) razgraničenih razdoblja (1929. – 1960. – 1993. –2009.) – djelomično podudarnih s kronologijom povijesno-političkih promjena na prostoru Hrvatske – tijekom kojih on kontinuirano razvija i intenzivira svoj pedagoški, širi znanstveni, publicistički, politički, društveni i općekulturni rad te suradnju i povezanost hrvatske sa slovačkom kulturom i znanošću.

Posebno je obuhvaćen Vukasovićev doprinos razvoju pedagogije kroz istraživački rad u 17 projekata te kraćom analizom njegovih znanstvenih monografija, rasprava i članaka koje – kao najplodniji hrvatski pedagoški pisac, s 1.789 tiskanih bibliografskih jedinica – stalno objavljuje, od 1953. godine do danas.

***Ključne riječi**: Vukasović, Ante; pedagozi, Hrvatska*

1. Biografski rad o suvremeniku – sukus pojedinca u "drugotnoj", povijesnoj zbilji

Polazeći od najstarije sačuvane antičke zbirke životopisa (*De viris illustrisibus* Kornelija Nepota), stalni dio razvoja historiografije – posljedično i povijesti pedagogije

– su biografije, koje recentni autori određuju kao poveznice priča pojedinaca i tijeka vremena, neizostavne u svim društvenim studijama (usp. Mertens, 1998; Smith, 1998; Denzin, 1999).

U hrvatskoj se povijesti pedagogije biografski radovi objavljuju od prvog godišta *Napretka* (1860.), u kojemu je već do 1918. objavljeno 200 takvih priloga te je, uz strane, obuhvaćeno 75 domaćih pedagoga – u rasponu od pučkih učitelja do sveučilišnih profesora (Posavec, 2007).

Friedrich Paulsen je još krajem 19. stoljeća upozorio kako je premala vremenska udaljenost istraživača opasnost stvaranja iskrivljene slike prošlosti (usp. Paulsen, 1919), a suvremeni autori uz to ističu da je povijesno značenje pojedinca ograničeno na pojedina područja i/ili razdoblja života (usp. Weber, 1968; Stake, 1999). Zbog toga, pitanje je može li se o još uvijek aktivnoj osobi napisati rad koji nije članak tipa laudatio, već prilog koji slijedi postavke biografskih djela (Lamnek, 1995A i 1995B; Mertens, 1998; Keeves, 1999; Stake, 1999; Miller, 2000).

U utvrđivanju područja ili razdoblja života koji će u biografskom radu biti svojevrsni sukus pojedinca u "drugotnoj", povijesnoj zbilji (usp. Certeau, 1991), kao polazište mogu poslužiti prilozi kojima su drugi autori na specifičan način obuhvatili djelovanje te osobe i radovi samog pojedinca.

Vodeći se tim mjerilom, uz prof. dr. sc. Antu Vukasovića u objema se skupinama vezuje više od 2.500 bibliografskih jedinica[1]: najmanje 559 priloga[2] koje su o njemu objavili različiti pisci i gotovo 2000[3] djela koja je napisao i u tiskanom ili drugom obliku javnosti izložio sam profesor Vukasović.

Preliminarnom analizom radova obavljenih o profesoru Anti Vukasoviću, utvrđen je široki raspon različitih priloga: 2 monografije (Markovac i Puževski, 1999; Markovac i Puževski, 2009); biografski radovi u 11 enciklopedija i leksikona[4] te u 3 monografije[5]; prilozi u zbornicima, periodici, listovima i na internetskim stranicama. Tiskani su u Hrvatskoj, zemljama bivše Jugoslavije i u još desetak zemalja, na ukupno 10 jezika[6]. S opsegom od 1 do 259 stranica, svi su – izuzetak je članak o najboljem učeniku osječke Učiteljske škole (1948.) – izašli u razdoblju od 1968. do (uključivši) 2009. godine.

Sadržajno se dijele u tri skupine: biografsko-bibliografske priloge; anotacije i osvrte na Vukasovićeve projekte, programe, predavanja, radio i TV emisije; recenzije i prikaze Vukasovićevih djela. Dio radova nije signiran pa nisu utvrđeni svi domaći i

[1] Kao polazište navedenog broja bibliografskih jedinica korištena je monografija Markovac i Puževski, 2009. u kojoj je – uz strukturirane popise s ukupno 2.529 radova A. Vukasovića i o A. Vukasoviću – istaknuto kako u bibliografiju nisu uključeni njegovi vrlo kratki i manje važni radovi.

[2] Bibliografiji iz istog izvora – s 558 priloga – dodana je i sama monografija (usp. Markovac i Puževski, 2009., 199-232).

[3] Broj je neprecizan zbog izostavljanja dijela radova (vidi bilj. 1).

[4] To su hrvatske, češke, slovačke, internacionalne (u Engleskoj tiskane) i publikacije bivše Jugoslavije. Prema sadržaju, dijele se na opće, pedagoške, biografske i obiteljske.

[5] Monografije su posvećene: Pedagoškom institutu zagrebačkog Filozofskog fakulteta, Filozofskom fakultetu u Zagrebu i studiju pedagogije u Hrvatskoj (usp. Markovac i Puževski, 2009).

[6] Radovi su tiskani u svim republikama i pokrajinama bivše Jugoslavije (prije ili/i nakon raspada) te u Australiji, Austriji, Češkoj, Engleskoj, Poljskoj, SAD-u, Slovačkoj, SSSR-u i Švicarskoj. Uz hrvatski, korišteni su albanski, češki, engleski, makedonski, poljski, ruski, slovački, slovenski i srpski jezik.

strani autori, među kojima su: sveučilišni profesori i znanstvenici; učitelji, profesori i pedagozi osnovnih i srednjih škola; kulturni, crkveni, politički i drugi djelatnici. Njihova brojnost i zaokupljenost područjima različitih znanosti – pedagogije, povijesti, prava, etike, književnosti (hrvatske i slovačke), teologije, viktimologije – ukazuje i na širinu interesa te na interdisciplinarnost u pristupu, djelovanju i djelima profesora Ante Vukasovića.

Ova obilježja recepcije i refleksije njegovog djelovanja u hrvatskoj i stranoj znanstvenoj, kulturnoj i inoj javnosti pokazuju – i bez analize gotovo četverostruko brojnije bibliografije radova čiji je on autor – kako već postoji obilje građe za pisanje rad(ov)a o prof. dr. sc. Anti Vukasoviću.

2. Životopis Ante Vukasovića: od osnovnoškolskog učitelja do sveučilišnog profesora i znanstvenika

Slično životu njemačkog filozofa Hansa-Georga Gadamera, koji je punih 70 godina 20. stoljeća sudjelovao u razvoju europskih društvenih znanosti (usp. Posavec, 2007), dosadašnji životni put profesora Ante Vukasovića odvijao se u jednako uzburkanim povijesnim prilikama razdoblja obilježenog Drugim svjetskim ratom i, na prostoru Hrvatske, raspadom triju država (Kraljevine Jugoslavije i SFRJ, u čijim se okvirima našla, i Nezavisne Države Hrvatske) te uspostavom Republike Hrvatske (1990) uz višegodišnju neprijateljsku agresiju. Uz to, značajno su se mijenjali politički, gospodarski, znanstveni, kulturni i uopće javni život zemlje.

Kako svako istraživanje biografije nužno uključuje isticanje mogućnosti, zapreka i načina kako se pojedinac s njima nosio (usp. Mertens, 1998; Keeves, 1999; Stake, 1999; Miller, 2000), važno je istaknuti ključne odrednice života profesora Vukasovića.

Ante Vukasović rođen je 9. siječnja 1929. godine u Osijeku, ali je gospodarski i politički teško posljednje desetljeće "stare" Jugoslavije i nekoliko godina Drugoga svjetskog rata – svoje djetinjstvo i dječaštvo – proveo u zavičajnom mjestu oca Špire Vukasovića i majke Ane rođ. Topić, u Kučićima kod Omiša. Po završetku osnovne škole, 1944. godine se vratio u Osijek, u kojem je pohađao i završio Učiteljsku školu.

U razdoblju koje je uslijedilo – tijekom samo 7 godina – počeo je raditi kao osnovnoškolski učitelj i ravnatelj, odslužio je vojnu obvezu, upisao je (1951) i diplomirao (1956) jednopredmetnu pedagogiju, publicirao svoje prve radove (u *Pedagoškom radu*, 1953. – usp. Markovac i Puževski, 2009, 129) te se kao profesor pripravnik zaposlio na osječkoj Učiteljskoj školi i, posljedično, promijenio 3 životne sredine: Šestanovac, kotar Split (1950.), Zagreb (1951. – 1956.) i Osijek (od 1956.).

Drugim povratkom u Osijek intenziviraju se Vukasovićev obiteljski život (sa srednjoškolskom profesoricom hrvatskog jezika Nadom rođ. Terzić sklapa brak u kojemu su rođeni kći Jadranka i sin Domagoj), profesionalno i stručno napredovanje (položio stručni ispit za srednjoškolskog profesora 1957.; upravlja novoosnovanim Pedagoškim centrom u Osijeku, od 1957. do 1960.; honorarni je profesor u osječkom Nastavnom središtu za izvanredni studij Više pedagoške škole u Zagrebu) te interes za znanstvena

istraživanja (u Crikvenici pohađa tečaj iz metodologije znanstveno-pedagogijskih istraživanja, u rujnu 1956.). Organizira i razvija stručno i pedagoško usavršavanje prosvjetnih djelatnika, potiče unaprjeđivanje odgojno-obrazovnog rada, ali i pisanje pedagoških radova (urednik je časopisa *Život i škola* i ostalih publikacija osječkog Pedagoškog centra, u kojima je i sam objavljivao).

Od rujna 1960. godine teče njegov život i djelovanje u Zagrebu. Pune 33 godine (od 1. rujna 1960. do 30. rujna 1993.) – počevši kao asistent pri Katedri za sistematsku pedagogiju i ostvarujući sve sveučilišne znanstveno-nastavne statuse u najpovoljnijim vremenskim intervalima (redovni profesor 22. rujna 1978.) – radio je na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Tijekom tog razdoblja sustavno je izvodio nastavu iz različitih predmeta unutar dodiplomskog i poslijediplomskog studija pedagogije[7]. Tradicionalnu pedagošku pripremu studenata Filozofskog fakulteta za nastavnički poziv – koja je u 19. stoljeću bila polazište utemeljenja i razvoja pedagogije kao samostalne sveučilišne znanstvene discipline i studija (usp. Posavec, 1998) – osuvremenio je i strukturirao predajući pedagogiju studentima svih studijskih grupa Fakulteta. U suradnji sa svojim Odsjekom tu je izobrazbu proširio, organizirao i razvio do sveučilišne razine: za potrebe studenata, sveučilišnih asistenata i mlađih nastavnika osnovana je samostalna sveučilišna znanstvena i nastavna jedinica, Centar za pedagoško-psihološku izobrazbu i istraživanje[8]. Pedagoške je kolegije predavao i na nastavničkim fakultetima u Zagrebu i drugdje, na posebnim, specijalističkim, međufakultetskim i drugim studijima. Bio je mentor pri izradi brojnih diplomskih, magistarskih i doktorskih radova.

Od dolaska na Odsjek do umirovljenja sudjelovao je u istraživačkim timovima 5 projekata. Nakon obrane disertacije *Utjecaj suvremene tehnike na koncepciju općeg obrazovanja* (29. travnja 1965.) proširio je područja znanstvenog interesa, intenzivirao publiciranje znanstvenih radova te, od 70-ih godina dalje, samostalno vodio 10 istraživačkih projekata.

Bio je vrlo aktivan u međusveučilišnoj suradnji s četrdesetak sveučilišta i znanstvenih ustanova (uglavnom pedagogijskih i znanstveno-istraživačkih instituta, ali i nekoliko akademija znanosti). Studijski je boravio i predavao u 13 zemalja: Austriji, Češkoj, Francuskoj, Kanadi, Mađarskoj, Njemačkoj, Poljskoj, Rusiji, Slovačkoj, Švedskoj, Švicarskoj, SAD i Ukrajini. Imenovan je počasnim članom nekoliko sveučilišta i članom Akademije humanističkih znanosti u Sankt-Petersburgu (1994.).

Obavljao je i razne upravne dužnosti na odsjeku, fakultetu i sveučilištu: pročelnika Odsjeka, predstojnika Zavoda za pedagogiju i Istituta za pedagoška istraživanja, vodite-

[7] Kolegiji koje je profesor Vukasović predavao na dodiplomskom studiju u rasponu su od uvodnih do sustavnih pregleda cjelokupne pedagogijske znanosti: Uvod u pedagogiju, Pedagogija i njezin predmet, Opća pedagogija, Odgojna područja, Moralni odgoj, Intelektualni odgoj, Odabrana poglavlja iz pedagogije, Obiteljska pedagogija, Sustavna pedagogija i Sustav pedagogijske znanosti. U poslijediplomskom studiju pedagogije izvodio je nastavu iz predmeta Sistematska pedagogija, Teorija odgoja i Istraživanja odgojnih fenomena.

[8] Profesor Vukasović bio je prvi direktor Centra (1971. – 1979.), a u nastavi je najviše obuhvaćao tematiku fenomena odgoja i visokoškolske pedagogije.

lja poslijediplomskog studija pedagogije te posebnih i specijalističkih studija, direktora samostalnog sveučilišnog Centra za pedagoško-psihološku izobrazbu i istraživanje.

Istovremeno, promovirao je i popularizirao pedagogijsku znanost predavanjima i medijskim nastupima na radiju[9] te održavanjem više stotina javnih predavanja za prosvjetne djelatnike, roditelje i građanstvo. Uz to, intenzivirao je publiciranje svojih znanstveno-popularnih i stručnih članaka[10], sudjelovanje u različitim raspravama i javnim polemikama.

U javni život još se više uključio nakon uspostave Republike Hrvatske (1990.), sudjelovanjem u osnivanju i djelovanju političkih stranaka (HDZ-a, 1989. i HDS-a, čiji je dopredsjednik bio od 1989. do 1992. godine) te na brojnim tribinama u zemlji i inozemstvu. Uz to, aktivno djeluje u Hrvatskom žrtvoslovnom društvu[11] i u Hrvatskom katoličkom zboru MI[12].

Nakon odlaska u mirovinu (1993.), profesor Ante Vukasović je sve do danas održao kontinuitet objavljivanja znanstvenih i znanstveno-stručnih radova, u rasponu od monografija do članaka u zbornicima i časopisima.[13] Uz to, porastao je broj njegovih priloga u enciklopedijama, informativnih članaka i recenzija. Iako je i prethodno publicirao velik broj (197) znanstveno-popularnih i stručnih radova u časopisima i listovima, sada je tiskao gotovo dvostruko više – čak 356 – novih priloga iste skupine (usp. Markovac i Puževski, 2009, 129-151). Nastavio je i s popularizacijom pedagoške tematike: održavanjem ciklusa radijskih emisija te sudjelovanjem u emisijama različitih radijskih i televizijskih postaja[14].

Svojih 135 novinskih članaka objavljenih u različitim dnevnim i tjednim listovima od 19. lipnja 1956. u osječkom *Glasu Slavonije* do umirovljenja, sada je značajno

[9] Na Radio Zagrebu je, u okviru Školskog radija, od 1970. do 1974. održao ciklus od 38 predavanja iz područja moralnog odgoja (usp. Markovac i Puževski, 2009., 187-188).

[10] Objavljivati je počeo 1953. i do dolaska na Odsjek (1960) tiskao je 18 članaka različite tematike, najviše u *Životu i školi*, *Školskim novinama* i *Pedagoškom radu*. Od 1960. do umirovljenja (preciznije, do kraja 1993.) objavio je još 179 znanstveno-popularnih i stručnih članaka u čak 33 različite publikacije u i izvan Hrvatske (usp. Markovac i Puževski, 2009., 129-137).

[11] Član je Predsjedništva od osnivanja 1991., sudionik svih skupova i autor zavidnog opusa viktimoloških radova. Utemeljitelj Društva i Svjetskog žrtvoslovnog društva, profesor emeritus Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu dr. sc. Zvonimir Šeparović navodi: 3 knjige, 7 znanstvenih i stručnih radova u zbornicima radova, oko 70 znanstvenih i stručnih radova u časopisima i listovima te oko 350 publicističkih tekstova sa širom tematikom žrtvoslovlja (usp. Markovac i Puževski, 2009. , 98 i 118-186).

[12] Član je od 1992., v.d. predsjednika 1994., glavni tajnik 1994.-2003. Mjesečne tribine *Dođi*, na kojima su sudjelovali istaknuti pojedinci iz hrvatske znanosti i kulture, vodio je od 1994. do 2000. godine. Pisac je radova u glasilu Društva – *Listu mladih MI* – najviše u kolumni *Odgoj i vrijednost* (usp. Markovac i Puževski, 2009., 16 i 179-180).

[13] Analiza kategorija iz bibliografije Vukasovićevih radova pokazuje: do kraja 1993. objavio je 30 monografija (kao samostalni autor) i 200 članaka, a od 1994. do uključivo 2009. još 15 monografija (novih i dopunjenih izdanja starijih naslova) te 60 znanstvenih i znanstveno-stručnih članaka (usp. Markovac i Puževski, 2009., 109-129).

[14] Od siječnja 2000. do rujna 2006. održao je ciklus emisija (62 i 21 repriza) posvećenih obiteljskom odgoju i odgovornom roditeljstvu na Radio Mariji u Zagrebu, te (do sredine 2009.) sudjelovao u 33 i u 16 televizijskih emisija (usp. Markovac i Puževski, 2009., 188-193).

nadmašio: u 22 lista objavio je čak 313 priloga (usp. Markovac i Puževski, 2009, 170-186).

U razdoblju nakon umirovljenja nastavlja i znanstveno-istraživački rad te je voditelj projekata *Domovinski odgoj* i *Međunarodno ispitivanje obiteljske odgojne funkcije* u okviru kojih – kao urednik i suautor u prvom (1995.) te kao samostalni autor u drugom (1998.) – sudjeluje u publiciranju monografija.

Ovaj drugi, međunarodni projekt svojevrsni je vrhunac njegove vrlo intenzivne, kontinuirane suradnje s čehoslovačkim (od 1966.) – od nastanka samostalnih država (1993.) češkim i slovačkim – sveučilištima i znanstvenicima, što je iz pedagoškog preraslo u najšire znanstveno i kulturno područje. U dogovoru s v.d. veleposlanikom u Veleposlanstvu Slovačke Republike Igorom Furdikom inicirao osnivanje Društva hrvatsko-slovačkoga prijateljstva, koje je kao predsjednik vodio punih 12 godina (od osnutka, 28. svibnja 1993.). Od 2006. je doživotni počasni predsjednik Društva, a 2005. slovački predsjednik Ivan Gašparović dodijelio mu je odlikovanje.

Sve navedeno tek su osnovne odrednice i podaci 60 godina dugog i još uvijek intenzivnog pedagoškog, opće-kulturnog i najšireg društvenog djelovanja profesora Ante Vukasovića, za što je primio pedesetak domaćih i stranih nagrada, odlikovanja i ostalih priznanja[15].

Sustavna i temeljita prosudba djelovanja profesora Ante Vukasovića pretpostavlja znatno duže, obuhvatnije i intenzivnije istraživanje relevantnih izvora i građe te pisanje opsežnije studije. U ovom je radu ipak nužno istaknuti osnovna obilježja nekih segmenata njegovog pedagoškog djelovanja.

3. Znanstveni istraživač i najplodniji hrvatski pedagoški pisac

Početak razvoja znanstvenih istraživačkih interesa Ante Vukasovića seže u 1956. godinu, kada je (uz već spomenuto pohađanje metodološkog tečaja) publicirao svoj prvi znanstveni rad u osječkom *Životu i školi* (članak *Od koncentracije, skupne nastave i kompleksnog sistema do upoznavanja prirode i društva*) te do 1960. (dolaska na Odsjek za pedagogiju) objavio više znanstvenih članaka metodičke, opće odgojne i povijesno-pedagoške tematike.

Kao asistent na Katedri za sistematsku pedagogiju i u radu na svojoj disertaciji intenzivno je surađivao s dvojicom eminentnih profesora, čiji su širina interesa i intenzitet bavljenja određenim područjem pedagogijske znanosti te opus radova, bili poticaj i polazište njegovom daljnjem znanstvenom razvoju: predstojnikom Katedre na koju je biran – prof. dr. sc. Zlatkom Pregradom – bečkim i berlinskim studentom koji je,

[15] Među najznačajnijima su: Državna Nagrada Ivan Filipović za životno djelo (2002.); odlikovanja Orden rada III. reda (1959.), Orden rada sa zlatnim vijencem (1971.), Red Danice hrvatske s likom Antuna Radića (1996.), Spomenica Domovinskog rata (1996.), Red bijelog dvostrukog križa Slovačke Republike (2005.); Spomen-plaketa Sveučilišta u Zagrebu u povodu 300. obljetnice osnivanja (1969.), Spomen-plaketa Hrvatskoga pedagoško-književnoga zbora u povodu 100. obljetnice djelovanja (1971.), Spomen-medalja Jan Amos Komenský Češke i Slovačke Federalne Republike (1992.) i Diploma akademika Akademije humanističkih znanosti u Sankt-Peterburgu (1994.).

polazeći od europske reformne i kulturne pedagogije, objavljivao radove u području esetskog i obiteljskog odgoja te kao svojevrsni anticipator pedagogije slobodnog vremena; svojim mentorom – prof. dr. sc. Perom Šimlešom – predstojnikom Katedre za didaktiku i metodiku, čija su djela primarno bila vezana uz nastavna načela, metode rada, uvođenje inovacija u obrazovni rad te uz odgojni zadatak nastave i škole.

3.1. Istraživač i voditelj u projektima

Znanstveno-istraživački rad Ante Vukasović je započeo ubrzo nakon dolaska na Odsjek. Od tada je – najprije kao istraživač, zatim i kao voditelj – kontinuirano sudjelovao u različitim projektima.

Kronološki, bio je član istraživačkog tima u pet projekata: *Međunarodno ispitivanje razine obrazovanosti trinaestogodišnjih učenika* (organizatori *Zavod za pedagogiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i UNESCO-v Institut za pedagogiju u Hamburgu); Društveno-moralni stavovi naših učenika* (nositelji *Zavod za pedagogiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* i *Filozofski fakultet u Olomoucu); Stota obljetnica Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga zbora 1871-1971* (organizator *Pedagoško-književni zbor, Zagreb); Utjecaj zaposlenosti žene na strukturu i funkciju obitelji* (suorganizatori *Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu* i *Odjel socijalnih istraživanja Ministarstva zdravlja USA); Četrdeset godina Pedagoškog instituta Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* (u okviru *Instituta za pedagogijska istraživanja Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu).*

U svakom od tih projekata objavljena je, uz ostale radove, najmanje jedna opsežnija knjiga u kojoj je tiskan i prilog profesora Ante Vukasovića.

Samostalno je vodio 12 projekata, koje je uvijek realizirao s interdisciplinarnim timovima većeg broja suradnika.

U *Zavodu za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* kao voditelj je ostvario prvih pet projekata: *Međusobni odnos razine obrazovanja, kvalifikacijske strukture i produktivnost rada; Fenomen odgoja*; *Moralne kvalitete naših učenika*; *Prinosi unapređivanju odgojne funkcije škole*; *Politehnizacija usmjerenog obrazovanja*.

Projekte *Sustav i program stručnog obrazovanja i usavršavanja nastavnika za rad na području planiranja obitelji* te *Odgoj i vrijednosti* vodio je u suorganizaciji *Fonda za populacijske aktivnosti Ujedinjenih naroda* i *Zavoda za pedagogiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*.

Tri projekta – *Analiza i unapređivanje odgojnog rada*; *Osposobljavanje nastavnika za odgojni rad*; *Unapređivanje odgojne funkcije obitelji* – ostvario je u okviru *Instituta za pedagogijska istraživanja Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*.

Nakon odlaska u mirovinu, voditelj je projekata *Domovinski odgoj* (u organizaciji *Političke uprave Ministarstva obrane Republike Hrvatske)* i *Međunarodno ispitivanje obiteljske odgojne funkcije* (organizator *Međunarodni centar za proučavanje obitelji u Bratislavi).*

Kao voditelj ovih 12 projekata, pisac je 16 opsežnijih monografija, urednik i jedan od autora još 5 knjiga te pisac više elaborata i manjih studija. Svi su projekti rezultirali i

većim brojem ostalih radova te organizacijom i/ili sudjelovanjem na brojnim domaćim i inozemnim znanstvenim skupovima.

Uz znanstvene ustanove u okviru kojih su projekti ostvareni, surađivao je i studijski boravio na različitim fakultetima, institutima i akademijama u 13 zemalja (najintenzivnije u Slovačkoj, Češkoj, Poljskoj, Ukrajini i Rusiji). U svih 17 projekata u kojima je sudjelovao, profesor Vukasović je objavio i više desetaka kraćih izvješća i članaka u domaćim i inozemnim znanstvenim zbornicima i časopisima. O svojim je istraživanjima izlagao na približno 200 različitih znanstvenih skupova u zemlji i inozemstvu, sudjelujući i kao UNESCO-v ekspert za osposobljavanje i usavršavanje nastavnika. Rezultatima istraživanja redovito je aktualizirao nastavu svojih kolegija na svim dodiplomskim i poslijediplomskim studijima u kojima je sudjelovao.

3.2. Pisac pedagoških radova

Polazeći od znanstveno-popularnih i stručnih članaka u časopisima i listovima, kakve je počeo objavljivati pedesetih godina prošlog stoljeća – prvi, *Još o politehničkom obrazovanju*, u *Pedagoškom radu* 1953. – do djela publiciranih 2009., profesor Vukasović je, prema recentnoj bibliografiji koja izostavlja najkraće i manje važne priloge (usp. Markovac i Puževski, 2009, 109-197), autor najmanje 1.789 tiskanih radova (knjiga i manjih studija, rasprava i članaka izašlih u različitim publikacijama) te 182 radio i TV emisije.

Knjige kao samostalni autor objavljuje od 1964. godine, a popis obuhvaća 45 bibliografskih jedinica. Već je prva – disertacija *Utjecaj suvremene tehnike na koncepciju općeg obrazovanja* – tiskana u četiri izdanja (Zagreb, 1964. i 1967.; Bratislava, 1968.; Priština, 1977.). Uz sedam puta publiciranu *Pedagogiju* (1990., 1991., 1994., 1995., 1998., 1999., 2001.), još 6 njegovih djela ima po dva izdanja. Šesnaest knjiga objavljenih u okviru njegovih projekata uglavnom je strukturirao kao završna izvješća, sastavljena od teorijskih rasprava i od empirijskog dijela. *Pedagogija* i još 4 naslova upotrebljavani su kao udžbenici u studiju pedagogije, a 9 je djela korišteno kao priručnici za usavršavanje pedagoga, nastavnika i odgajatelja.

Profesor Ante Vukasović urednik je i suautor 17 knjiga, jedan od autora u još 21 djelu te urednik 10 naslova.

Od 1979. do (uključivo) 2009. godine, objavio je 20 priloga u enciklopedijama: *Općoj enciklopediji Jugoslavenskog leksikografskog zavoda* (4), *Pedagoškoj enciklopediji* (2), *Hrvatskom biografskom leksikonu* (2) i *Hrvatskoj enciklopediji* (12).

Njegove znanstvene, znanstveno-popularne i stručne rasprave publicirane su u 105 zbornika (20 inozemnih). Najčešće su vezane uz znanstvene skupove održane u zemlji i u inozemstvu, a tematski usredotočene na pitanja kojima se bavio u svojim istraživanjima.

Kronološki najranije (1953.) počeo je objavljivati priloge u časopisima i listovima: njegova su djela tiskana u 77 domaćih i inozemnih časopisa te u 54 lista koja izlaze u Hrvatskoj ili u drugim zemljama (usp. Markovac i Puževski, 2009, 195-197). Uz novinske članke (448), autori bibliografije ove priloge kategoriziraju u još 7 skupina (usp. Markovac i Puževski, 2009, 194): znanstvene rasprave i članke (155); znanstveno-po-

pularne i stručne članke (553); recenzije, prikaze i osvrte (142); informativne članke (125); polemike (97); bibliografske radove (7); sažetke i diskusije (44).

Dio tih priloga po svojim obilježjima pripada publicističkim radovima: u *novinskim člancima* reagira na aktualna društveno-politička događanja te ukazuje na etička polazišta, pedagošku stvarnost i viktimološke probleme; *recenzijama* ocjenjuje brojna (najčešće pedagoška) djela, u rasponu od enciklopedija i monografija do članaka; *informativnim člancima* referira o djelovanju i manifestacijama institucija i društava čiji je član te onih u kojima je boravio i izlagao; u *polemikama* najčešće raspravlja o fundamentalnim etičkim i političkim pitanjima, uključujući i odrednice pedagogijske teorije i prakse; *sažecima i diskusijama* izlaže prikaze referata s različitih znanstvenih skupova.

Profesor Vukasović jedan je od rijeđih suvremenih hrvatskih pedagoških pisaca koji objavljuju *bibliografske radove* (o izvorima iz opće pedagogije, pedagoškoj periodici, radovima dr. Stjepana Patakija).

Izborom tema (fundamentalnih i/ili empirijski aktualnih), obuhvatom izvora i građe, pristupom, metodologijom rada i interpretacijom, izdvajaju se njegovi znanstveni te znanstveno-popularni i stručni članci. Uz refleksiju povijesnog nasljeđa, u njima sustavno i analitički razmatra polazne postavke kroz recentnu pedagogijsku teoriju i dosege pedagoške prakse (često uključujući i valorizirajući empirijske rezultate svojih istraživanja). Već tijekom pedesetih godina publicira 26 priloga, tematski usredotočenih na politehničko obrazovanje, stručno usavršavanje prosvjetnih radnika, znanstveno-istraživački pedagoški rad, pokusne škole, didaktička i metodička pitanja, ličnost i prava učenika te na povijesne sadržaje (Robert Owen; časopis *Preporod)*. Od 1960. do 1970. objavio je novih 30 priloga, proširujući njihovu tematiku na odgojna područja, prosvjetno-pedagošku službu, visokoškolsku pedagogiju, seksualni odgoj, kulturu učenja, izvanškolske aktivnosti i reforme školskih sustava. Tematiku ovih skupina radova značajno je širio sve do kraja 90-ih godina, a središnje su mjesto zauzela pitanja fundiranja, aktualnih načina i mogućnosti primjene odgojne problematike.

Komparacija svih njegovih pedagoških djela pokazuje kako tematski – bez obzira na različitu učestalost, intenzitet i ekstenzitet obrade – obuhvaća desetak temeljnih područja. Najstarije područje njegovog interesa je povezanost znanstveno-tehničkog razvoja s odgojem i obrazovanjem, kojom se bavio u disertaciji te u radovima objavljenima u okviru svojeg prvog samostalnog znanstveno-istraživačkog projekta. Najintenzivnije je obuhvatio pet područja: temeljnu odgojnu funkciju i pedagošku kulturu obitelji te pripremu mladih za obiteljski život i roditeljstvo; fenomen odgoja i fundiranja te metodičke artikulacije svih odgojnih područja; analizu, (re)definiranje i reafirmaciju odgojne funkcije škole i obitelji; fenomen morala, njegovu etičku artikulaciju te obilježja i nedostatke u pedagoškoj praksi; područja i probleme razvoja mladih u odgojnom procesu. Manji broj radova posvetio je pedagoškom osposobljavanju i usavršavanju nastavnika za odgojni rad, različitim pretpostavkama i područjima unaprjeđivanja visokoškolske nastave te fundiranju, pojedinim disciplinama i užim pitanjima sustava pedagogijske znanosti. Njegov interes za povijesno-pedagoške teme najčešće se percipira kroz monografije vezane uz povijest hrvatskog školstva i pedagogije koje

je napisao (*Jan Amos Komensky i Hrvati*, 2007) ili bio jedan od njihovih autora (posvećene su: osječkoj Učiteljskoj školi, 1963.; HPKZ-u, 1971.; Pedagoškom institutu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1989.).

Opus povijesno-pedagoških radova prof. Ante Vukasovića znatno je veći i – izostavljajući kraće, publicističke priloge – obuhvaća, uz (su)autorstvo u monografijama, još 68 bibliografskih jedinica: 13 znanstvenih rasprava u zbornicima, 18 znanstvenih te 37 znanstveno-popularnih i stručnih članaka u časopisima. Najduže, od 1958. godine (prilog *Robert Owen o odgoju karaktera*, u osječkom *Životu i školi*) objavljuje znanstvene članke. To su radovi opsega od 7 do 18 stranica teksta (najvoluminozniji: *Povratak hrvatskoj aksiologijsko-pedagogijskoj baštini*, 1994), tiskani u 10 različitih časopisa – najviše u *Pedagoškom radu/Napretku* (7 članaka) i u *Prilozima za istraživanje hrvatske filozofske baštine* (3 priloga). Godine 1965. počeo je publicirati opsežnije znanstvene rasprave u različitim zbornicima (najviše, 38 stranica, ima rad posvećen S. Patakiju, tiskan u *Zborniku za historiju školstva i prosvjete*, 1969-70). Najmanje opsegom (do 4 stranice teksta), ali najbrojnije i tematski najraznovrsnije, znanstveno-popularne i stručne članke publicira od 1971. godine u 9 časopisa i listova: najviše (23) u *Školskim novinama* i u *Listu MI* (7).

Zajednička analiza svih povijesno-pedagoških radova pokazuje autorovo kontinuirano bavljenje pojedinim odrednicama hrvatske pedagoške teorije i prakse: istaknutim učiteljima (I. Filipović, M. Stojanović, M. Vuković), učiteljskim obrazovanjem, pedagoškim društvima (HPKZ, Hrvatsko društvo za unapređenje uzgoja), periodikom (*Preporod*), sveučilišnom pedagoškom izobrazbom, razvojem pedagogije kao sveučilišne nastavne i znanstvene discipline (posebno su obuhvaćeni i profesori: Đ. Arnold, S. Matičević, S. Pataki, Z. Pregrad, S. Zimmermann, P. Vuk-Pavlović, V. Filipović) te aksiološko-pedagoškom baštinom.

Ipak, od 1970. svoj istraživački interes i radove najviše posvećuje Janu Amosu Komenskom, o kojemu je – prije monografije (2007.) – publicirao 30 rasprava i članaka. Kao i u radovima o drugim pedagozima, u svakom je prilogu usredotočen na specifično životno razdoblje, područje djelovanja ili na određeni segment iz djela Komenskoga, obuhvaćajući i njegov utjecaj na hrvatsku pedagogiju i kulturu. Zahvaljujući tako sustavnom i temeljitom analitičkom pristupu i rezultatima, profesor Vukasović je aktivno sudjelovao na brojnim međunarodnim komeniološkim znanstvenim skupovima, a njegove su rasprave objavljene i u inozemnim zbornicima (Prag, 1989., 1998.; Bratislava, 1993., 2001.; Rim, 1994.).

4. Prema zaključku

Osnovne odrednice i podaci iz životopisa prof. dr. sc. Ante Vukasovića nedvojbeno pokazuju širinu i mnogostranost njegovog pedagoškog, znanstvenog i opće-kulturnog javnog djelovanja. Slijedeći postavku da je povijesno značenje osobe nemoguće jednoznačno odrediti (usp. Anzenbacher, 1994.; Gross, 1994), to upućuje na nova moguća istraživanja, koja bi obuhvatila njegov doprinos razvoju hrvatske publicistike,

viktimologije, političkog života, djelovanja građanskih udruga, afirmiranja duhovnosti u društvenom i kulturnom životu, hrvatsko-slovačkog prijateljstva i šire suradnje među narodima...

Tek naznačivši sve smjernice Vukasovićevog pedagoškog djelovanja, ovaj ga prilog izdvaja kao znanstvenog istraživača i pisca.

Od dolaska na Odsjek za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i početka rada na disertaciji, svoj interes za područje pedagogijske znanosti počeo je profilirati kroz intenzivniju suradnju s dvojicom profesora (voditelja katedri) čiji je znanstveni doprinos najistaknutiji u području sistematske pedagogije (prof. dr. sc. Z. Pregradom) te didaktike i metodike (prof. dr. sc. P. Šimlešom).

Kontinuirano sudjelujući u ukupno 17 domaćih i međunarodnih znanstvenih istraživanja – kao član (5) i voditelj (12) projekata – kroz međusveučilišnu suradnju, studijska putovanja, publiciranje radova i sudjelovanja na znanstvenim skupovima, sve se više bavio i područjima drugih pedagogijskih disciplina.

Prema recentnoj bibliografiji, autor je najmanje 1.789 tiskanih radova, u rasponu od opsežnijih monografija do kraćih članaka u časopisima i listovima (usp. Markovac i Puževski, 2009). Zahvaljujući tome, najplodniji je hrvatski pedagoški pisac, čiji se opus i obuhvaćena tematika mogu usporediti (a brojnošću i nadmašiti) s bibliografijom radova utemeljitelja sustava nacionalne pedagogijske teorije, Stjepana Basariček a (usp. Dumbović, 1984). Izostavljajući 863 publicistička rada, po svojim se obilježjima – izboru fundamentalnih tema, obuhvatu izvora, metodologiji i interpretaciji – izdvaja čak 926 bibliografskih jedinica: samostalnih monografija i studija, znanstvenih i znanstveno-popularnih rasprava i članaka koje je objavio u zbornicima i časopisima.

Komparacija svih njegovih djela nedvojbeno pokazuje kontinuiranu usredotočenost na desetak tematskih područja, koja i danas pripadaju ključnim pitanjima pedagogijske znanosti. Da njegova znanstvena i ljudska polazišta nisu tek povremeno korištena mjerila (usp. Anzenbacher, 1994), profesor Vukasović najdosljednije pokazuje sustavnim (u cjelokupno djelovanje i djela uključenim) bavljenjem fenomenom odgoja i fundiranja odgojnih područja – u obitelji i u školi – približivši se i na taj način središnjim temama pedagoškog sustava Jana Amosa Komenskog, čije je djelovanje jedna od najvažnijih odrednica Vukasovićevih povijesno-pedagoških istraživanja i radova. Zbog toga se o djelovanju profesora Vukasovića može, umjesto zaključka, prihvatiti postavka Paula Valeryja, kako teorije nisu drugo do pažljivo pripremljeni fragmenti autobiografija (usp. Posavec, 2007).

Kako se Vukasovićevo pedagoško djelovanje svojom širinom ne iscrpljuje isključivo u ovim područjima – uvažavajući postavku da je kroz biografije moguće ispričati velik dio povijesti nekog razdoblja ili područja (Martens, 1998.; Smith, 1998.; Denzin, 1999) – broj i dugo razdoblje publiciranja njegove radove već uključuje u dio građe za povijest hrvatske pedagogije i školstva (usp. Previšić, 1999). Zbog toga se, za buduća povijesno-pedagoška istraživanja, otvaraju njegov doprinos razvoju hrvatske pedagogije kao znanstvene i sveučilišne discipline (znanstvenim i nastavnim radom) te pedagoške prakse odgojnim, publicističkim i najširim javnim djelovanjem.

LITERATURA

1. Anzenbacher, A. (1994): *Filozofija: Uvod u filozofiju.* Zagreb: Školska knjiga.
2. Certeau, M. (1991): *Das Schreiben der Geschichte.* Frankfurt am Main, New York, Pariz.
3. Denzin, N. K. (1999): Biographical Research Methods U: Keeves, J. P. & Lakomski, G. (ur.): Issues in Educational Research. Oxford: Pergamon-Elsevier Science. 2-102.
4. Dumbović, I. (1984): Stjepan Basariček – utemeljitelj teorijske pedagogije u Hrvatskoj. Zagreb: Doktorska disertacija.
5. Gross, M. (1994): Mikrohistorija, dopuna ili suprotnost makrohistoriji? Otium, 1, 1-2: 18-35.
6. Keeves, J. P. (1999): Overview od Issues in Educational Research. U: Keeves, J. P. & Lakomski, G. (ur.): *Issues in Educational Research.* Oxford: Pergamon – Elsevier. 3-14.
7. Komensky, J. A. (1900): *Velika didaktika.* Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
8. Lamnek, S. (1995A): *Qualitative Sozialforschung. Band 1. Methodologie.* Weinheim: Beltz, Psychologie Verlags Union.
9. Lamnek, S. (1995B): *Qualitative Sozialforschung. Band 2. Methoden und Techniken.* Weinheim: Beltz, Psychologie Verlags Union.
10. Markovac, J. i Puževski, V. (1999): *Životopis i bibliografija Ante Vukasovića. Uz 70. obljetnicu života i 50. obljetnicu pedagoškog djelovanja.* Zagreb: Hrvatski katolički zbor "MI"
11. Markovac, J. i Puževski, V. (2009): *Ante Vukasović. Životno djelo i bibliografija. Uz 80. obljetnicu života i 60. plodna pedagoškog djelovanja.* Zagreb: Odsjek za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatsko pedagogijsko društvo, Hrvatski pedagoško-književni zbor, Hrvatski katolički zbor "MI", Društvo hrvatsko-slovačkoga prijateljstva, Hrvatsko žrtvoslovno društvo.
12. Mertens, D. M. (1998): *Research Methods in Education and Psychology. Integrating Diversity with Qualitative & Quantitative Approaches.* Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
13. Miller, R. L. (2000): *Researching Life Stories and Family Histories.* London: Sage Publications.
14. Olney, J. (ed.) (1980): *Autobiography: Essays theoretical and critical.* Princeton: Princeton University Press.
15. Paulsen, F. (1919): *Geschichte des gelehrten Unterrichts auf den deutschen Schulen und Universitäten vom Ausgang des Mittelalters bis zur Gegenwart. Mit besonderer Rücksicht auf den klassischen Unterricht. Erster Band.* Leipzig: Veit & Comp.
16. Posavec, K. (1998): Utemeljenje pedagogije kao sveučilišnog predmeta i studija (1876.-1928.) Sveučilišta u Zagrebu. *Napredak.* 139, 2: 205-212.
17. Posavec, K. (2007): *Razvoj povijesti pedagogije u Hrvatskoj do 1918. godine.* Zagreb: Doktorska disertacija.
18. Previšić, V. (1999): Stočetrdeset godina časopisa Napredak (1859.-1999.). *Napredak.* 140, 3: 279-285.
19. Smith, L. M. (1998): Biographical Method. U: Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (ur.): *Strategies of Qualitative Inquiry.* Thousand Oaks: Sage Publications. 184-224.
20. Stake, R. E. (1999): *The Art of Case Study Research.* Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
21. Weber, M. (1968): *Metodologija društvenih nauka.* Zagreb: Globus.

*IZ BIBLIOGRAFIJE RADOVA ANTE VUKASOVIĆA**[16*]

1. MONOGRAFIJE – SAMOSTALNI AUTORI

1. Utjecaj suvremene tehnike na koncepciju općeg obrazovanja. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1964.
2. Radni i tehnički odgoj u općeobrazovnim školama. Zagreb: Školska knjiga, 1966.
3. Utjecaj suvremene tehnike na koncepciju općeg obrazovanja. Zagreb: Školska knjiga, 1967.
4. Vplyv súčasnej techniky na koncepciu všeobecného vzdelania. Bratislava, Krajský pedagogický ústav v Bratislave, 1968.
5. Výchovno-vzdelávaci systém v SFRJ. Poprad: Dom kultúry a vzdelania v Poprade, 1968.
6. Opće obrazovanje i reforma školskog sistema. Studija. Zagreb: Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, 1968.
7. Međusobni odnos razine obrazovanja, kvalifikacione strukture i produktivnosti rada. Zagreb: Radovi Zavoda za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, sv. 9, 1971.
8. Radni i tehnički odgoj. Zagreb: Školska knjiga, 1972.
9. Edukata e punës dhe e teknikës në shkollat e arësimit të përgjithshëm. Prishtine: Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore i Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës, 1972.
10. Cjelodnevna škola – mogućnosti njenoga odgojnog i obrazovnog djelovanja. Nacrt istraživačkog projekta. Zagreb: Osnovna eksperimentalna škola Jordanovac, 1972.
11. Moralni dogoj. Zagreb: Izdavačko poduzeće Liber, 1974.
12. Moralni razvitak djeteta. Zagreb: Zajednica osnovnih škola Hrvatske i časopis Roditelji i škola, 1975.
13. Intelektualni odgoj. Zagreb: Izdavački zavod JAZU, 1976.
14. Ndikimi i teknikës bashkëkohore në koncepcionin e arismit të përgjithshëm. Prishtine: Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore i Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës, 1977.
15. Moralni odgoj, drugo izdanje. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1977.
16. Moralne kvalitete naših učenika. Zagreb: Radovi Zavoda za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, sv. 11, 1977.
17. Neke pedagoške pretpostavke unapređivanja visokoškolske nastave. Zagreb: Centar za pedagošku izobrazbu i istraživanje u Zagrebu, 1977.
18. Fenomen odgoja. Zagreb: Centar za pedagošku izobrazbu i istraživanje u Zagrebu, 1979.
19. Radni i tehnički odgoj. Drugo dopunjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga, 1979.
20. Prinosi unapređivanju odgojnog rada. Zagreb: Pedagoško-književni zbor, 1979.
21. Prinosi unapređivanju odgojnog rada. Knjiga druga. Zagreb: RO "Zagreb", 1983.
22. Odgoj za humane odnose i odgovorno roditeljstvo. Zagreb: Fond za populacijske aktivnosti Ujedinjenih naroda, RO "Zagreb", 1984.
23. Analiza i unapređivanje odgojnog rada. Zagreb: RO "Zagreb", 1989.
24. Pedagogija. Sveučilišni udžbenik. Zagreb: RO "Zagreb", 1990.
25. Pedagoški putokazi (Prinosi unapređivanju odgojnog rada – knjiga treća). Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1990.
26. Osposobljavanje nastavnika za odgojni rad. Zagreb: Radovi Instituta za pedagogijska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, sv. 38, 1991.
27. Obitelj i moralni razvitak mladeži. Zagreb: Hrvatski pokret za život i obitelj, 1991.

[16] * Izbor radova izdvojen – uz određene dopune – iz monografije Markovac i Puževski, 2009.

28. Pedagogija. Sveučilišni udžbenik. Drugo dopunjeno izdanje. Zagreb: RO "Zagreb", 1991.
29. Za slobodnu i nezavisnu Hrvatsku. Zagreb: Hrvatska demokratska stranka, 1991.
30. Etika – moral – osobnost. Zagreb: Školska knjiga i Filozofsko-tehnološki institut D.I., 1993.
31. Pedagogija. Treće dopunjeno izdanje. Zagreb: Alfa d.d. i Hrvatski katolički zbor "MI", 1994.
32. Obitelj – vrelo i nositeljica života. Zagreb: Hrvatski katolički zbor "MI", 1994.
33. Obitelj, škola i intelektualni razvitak mladeži. Zagreb: Birotisak, 1994.
34. Obitelj, škola i intelektualni razvitak mladeži. Drugo nepromijenjeno izdanje. Zagreb: Birotisak, 1994.
35. Pedagogija. Četvrto izdanje. Zagreb: Alfa d.d. i Hrvatski katolički zbor "MI", 1995.
36. Obitelj i moralni razvitak mladeži. Drugo redigirano izdanje. Đakovo: Karitativni fond UPT: Ne živi čovjek samo o kruhu, 1997.
37. Pedagogija. Peto dopunjeno izdanje. Zagreb: Hrvatski katolički zbor "MI", 1998.
38. Odgojna funkcija hrvatskih obitelji. Zagreb: Društvo hrvatsko-slovačkog prijateljstva, 1998.
39. Pedagogija. Šesto izdanje. Zagreb: Hrvatski katolički zbor "MI", 1999.
40. Obitelj – vrelo i nositeljica života. Drugo dopunjeno izdanje. Zagreb: Hrvatski katolički zbor "MI", 1999..
41. Pedagogija. Sedmo izdanje. Zagreb: Hrvatski katolički zbor "MI", 2001.
42. Naših prvih 12 godina / Našich prvých 12 rokov, dvojezično izdanje / dvojazykové vydanie. Zagreb / Záhreb: Društvo hrvatsko-slovačkog prijateljstva / Spoločnost chorvátsko-slovenského priatel'stva, 2005.
43. Jan Amos Komenský i Hrvati. Split – Zagreb: Naklada Bošković. Društvo hrvatsko-slovačkoga prijateljstva, Hrvatsko-češko društvo, 2007.
44. Prinosi građenju mostova hrvatsko-slovačkoga prijateljstva. Zagreb: Društvo hrvatsko-slovačkoga prijateljstva, 2008.
45. Moralni profil osobnosti. Zagreb: Obiteljski centar Zagreb, 2008.

2. POVIJESNO-PEDAGOŠKE ZNANSTVENE RASPRAVE U ZBORNICIMA

1. Pedagoški pogledi Hrvatskoga društva za unapređenje uzgoja, 1904-1920. *Zbornik za historiju školstva i prosvjete.* Zagreb, 1965, br. 2, str. 139-154.
2. Pedagoške koncepcije i djelatnost dr. Stjepana Patakija. *Zbornik za historiju školstva i prosvjete.* Zagreb, 1969-70, br. 5, str. 253-290.
3. Pedagoška izobrazba nastavnika prije 100 godina, danas i sutra. *Stota obljetnica II. opće hrvatske učiteljske skupštine.* Zagreb: Pedagoško-književni zbor i Pedagoška akademija Petrinja, 1976, str. 74-82.
4. Profesor Zlatko Pregrad – angažirano i dosljedno unapređivanje obiteljskog odgoja i pedagogije. *Odgoj i samoupravljanje*. Zagreb: Institut za pedagogijska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1983, br. 1, str. 23-43.
5. Utjecaj J. A. Komenskoga na pedagoške i kulturne težnje Južnih Slavena. *Istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb, 1987, Vol. 7, str. 63-76.
6. Vlijanije J. A. Komenskogo na pedaogičeskie i kuljturnie stremlenija v Horvatii. *Acta Comeniana, Revue internationale des études comeniologiques, 8.* Praha: Academia – nakladatelstvi Československe akademie véd, 1989, str. 155-166.

7. J. A. Komenský a Chorvati. *J. A. Komenský a slovenská kultúra*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1993, str. 100-104.
8. La visione pansofica di J. A. Comenio. *L'eredita di Comenio*. Roma: Instituto della Enciclopedia Italiana, 1994, str. 35-41.
9. Ivan Filipović – organizator hrvatskoga učiteljstva. *Prosudba djela Ivana Filipovića*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor, 1994, str. 22-34.
10. J. A. Komenský a Jižni Slované. *Comenius' Heritage and Education of Man for the 21st Century, Papers of Section 6, Comenius's General Consultation as Instaturatio Magna Rerum Humanarum*. Praha: Karolinum nakladatelstvi Univerzity Karlovy, 1998, p. 298-310.
11. Mijat Stojanović i Marijan Vuković u ozračju Hrvatskoga učiteljskog pokreta. *Istaknuti Babogreci I.* Vinkovci: SN "Privlačica" d.o.o., 1999, str. 67-77.
12. Výchovné hodnoty a mil'niky pre tretie milénium, v *Zbornike materiálov z medzinárodnej konferencie: De rerum humanarum emandatione consultanio catholica a odkaz Jana Amosa Komenského pre tretie tisicročie.* Bratislava: Univerzita Komenského, 2001, str. 149-157.
13. Dvadeseto stoljeće – korak naprijed ili natrag na pedagoškom području. *Školstvo u XX. stoljeću, zbornik radova sa stručno-znanstvenog skupa.* Zagreb: Anali za povijest odgoja, 2003. Vol. 2, str. 71-86.

3. POVIJESNO-PEDAGOŠKE ZNANSTVENE RASPRAVE I ČLANCI U ČASOPISIMA

1. Robert Owen o odgoju karaktera. *Život i škola*, 7, 9-10 (1958), str. 470-478.
2. Kritika stare škole u časopisu "Preporod" 1905-1914. *Pedagoški rad*, 14, 9-10 (1959), str. 400-410.
3. Pedagoška djelatnost Hrvatskog društva za unapređenje uzgoja (1904-1914.). *Pedagoški rad*, 15, 9-10 (1960), str. 339-352.
4. Vizija pansofije u Komenskog. *Pedagogija*, 8(24)1 (1970), str. 47-54.
5. U povodu tridesete obljetnice smrti dra Stjepana Patakija. *Pedagoški rad*, 38, 5-6 (1983), str. 251-258.
6. Prof. dr. Zlatko Pregrad – osamdeseta obljetnica života i pet desetljeća plodnog pedagoškog rada. *Pedagoški rad*, 38, 7-8 (1983), str. 323-332.
7. Smisao za pedagogijska nastojanja i odgojne vrednote (posvećeno uspomeni na V. Filipovića). *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 1985, br. 1-2, str. 183-193.
8. Utjecaj J.A. Komenskog na pedagoška i kulturna stremljenja u Hrvatskoj. *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 1986, br. 1-2, str. 163-175.
9. Visoko školstvo u Hrvatskoj (1945-1980). *Obrazovanje i rad*, 23, 1-2 (1989), str. 146-160.
10. Jan Amos Komenský – život i djelo dostojni čovjeka. *Napredak*, 134,3 (1992), str. 344-353.
11. Stotinu godina pedagoške izobrazbe studenata i nastavnika Sveučilišta u Zagrebu. *Encyclopedia moderna*, 1993, br. 4, str. 186-298.
12. Povratak hrvatskoj aksiologijsko-pedagogijskoj baštini. *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 1994, br. 1-2, str. 389-406.
13. J. A. Komenský – život a dilo důstojné človeka. *Přhled kulturnich, literárních a školnich otázek.* Vol. XV, 1994, str. 5-16.
14. Pedagoška izobrazba na Sveučilištu u Zagrebu (1893-1998.). *Napredak*, 139, 3 (1998), str. 372-380.

15. Hrvatska filozofsko-pedagoška baština – putokaz odgojne preobrazbe. *Metodički ogledi*, 10, 1 (2001), str. 79-92.
16. Ivan Merz – apostol hrvatske mladeži i nebeski zaštitnik odgojne djelatnosti (s Ivicom Đakovićem). *Napredak*, 144, 3 (2003), str. 383-393.
17. Odgojne vrijednosti i putokazi J. A. Komenskog za treće tisućljeće. *Obnovljeni život*, 2003, br. 1, str. 87-98.
18. Razvitak pedagogije kao nastavne i znanstvene discipline u Hrvatskoj. *Anali za povijest odgoja*, Vol. 3 (2004), str. 7-16.

4. POVIJESNO-PEDAGOŠKI ZNANSTVENO-POPULARNI I STRUČNI ČLANCI

1. U povodu 100-te obljetnice Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga zbora. *Hrvatsko sveučilište*, br. 23 (1971), str. 7.
2. Ususret 400-te obljetnice rođenja J. A. Komenskog. *Hrvatska domovina*, br. 20 (1990), str. 12.
3. Obilježavanje 400. obljetnice rođenja J. A. Komenskog (s I. Vavrom). *Anali za povijesti odgoja*, sv. 1 (1992), str. 192-195.
4. Veliki jubilej pedagoškog genija. *Školske novine*, br. 1-2 (1992), str. 5.
5. Stradalnik i prognanik. *Školske novine*, br. 3 (1992), str. 10.
6. Humanist, demokrat i rodoljub. *Školske novine*, br. 4 (1992), str. 8.
7. Školski reformator. *Školske novine*, br. 5 (1992), str. 8.
8. Utemeljitelj moderne pedagogije. *Školske novine*, br. 6 (1992), str. 8.
9. Pansofijska slika svijeta. *Školske novine*, br. 7 (1992), str. 8.
10. Iz glavnog referata dr. Ante Vukasovića: Hrvatska pedagogijska tradicija i odgojna zbilja. *Školske novine*, br. 7 (1992), str. 8.
11. Razvitak pansofijskog shvaćanja. *Školske novine*, br. 8 (1992), str. 10.
12. Genijalni vizionar. *Školske novine*, br. 9 (1992), str. 8.
13. Program za treći milenij. *Školske novine*, br. 10 (1992), str. 8.
14. Komenský i Hrvati. *Školske novine*, br. 11 (1992), str. 8.
15. Dosadašnje obljetnice u Hrvatskoj. *Školske novine*, br. 12 (1992), str. 8.
16. Hrvatski pedagoško-književni zbor i Komenský. *Školske novine*, br. 13 (1992), str. 8.
17. Utjecaj na hrvatske pedagoge. *Školske novine*, br. 14 (1992), str. 8.
18. Primjeri pravila iz "Panpaedie". *Školske novine*, br. 15-16 (1992), str. 10.
19. Odgoj za 21. stoljeće. *Školske novine*, br. 15-16 (1992), str. 10.
20. Tekstovi iz "Pansofijske škole". *Školske novine*, br. 17 (1992), str. 8.
21. Sto godina pedagogije u Hrvata. *Školske novine*, br. 39 (1996), str. 5.
22. Đuro Arnold – utemeljitelj pedagoške izobrazbe. *Školske novine*, br. 39 (1996), str. 5.
23. Stjepan Matičević – pokretač studija pedagogije. *Školske novine*, br. 40 (1996), str. 5.
24. Etički i pedagoški optimizam Stjepana Zimmermanna. *Školske novine*, br. 41-42 (1996), str. 5.
25. Pavao Vuk-Pavlović – autor hrvatske filozofije odgoja. *Školske novine*, br. 1 (1997), str. 5.
26. Bohuslav Šulek v chorvátskej vede a kultúre. *Naše slovo*, br. 3 (2001), str. 7-10.
27. Svečano obilježavanje 80. obljetnice Pedagoškog seminara u Bratislavi. *Napredak*, 144, 4 (2003), str. 522-524.
28. Ivan Merz – apostol hrvatske maldeži. *MI – list mladih*, br. 10 (2003), str. 22-23.
29. Apostolsko i odgojno djelovanje Ivana Merza. *Gospin otok*, Solin, br. 22 (2003), str. 19-20.

30. Ivan Merz neka bude uzor. *Narod*. Zagreb, 15. listopada 2003, str. 18.
31. Hrvatska vrijednosno-pedagoška baština. *List MI*, br. 5 (2005), str. 24-25.
32. Đuro Arnold – utemeljitelj pedagoške izobrazbe. *List MI*, br. 7 (2005), str. 30-31.
33. Stjepan Matičević – pokretač studija pedagogije. *List MI*, br. 8-9 (2005), str. 24-25.
34. Etički i pedagoški optimizam Stjepana Zimmermanna. *List MI*, br. 10 (2005), str. 24-25.
35. Ljubav i vrijednosno doživljavanje Pavla Vuk-Pavlovića. *List MI*, br. 11-12 (2005), str. 24-25.
36. Ideja humaniteta Vladimira Filipovića. *List MI*, br. 1-2 (2006), str. 32-33.
37. Hrvatska vrijednosno-odgojna baština. *Školske novine*, 20. siječnja 2009, str. 7.

Koraljka Posavec, Zagreb

(Summary)

PH. D. ANTE VUKASOVIĆ, SCIENTIFIC RESEARCHER AND PEDAGOGICAL WRITER – A CONTRIBUTION TO BIOGRAPHY, MARKING HIS 80TH BIRTHDAY AND 60TH ANNIVERSARY OF HIS PEDAGOGICAL WORK

Many domestic and foreign authors (of different profiles and points of interest) published at least 559 papers on pedagogue and university professor Ph. D. Ante Vukasović. These papers cover the scale from biographic and bibliographic monographs to short reviews of Vukasović's works.

The paper shows 80 years of life and 60 years of work of professor Vukasović presented through three separated chronological and professional periods (1929 – 1960 – 1993 – 2009). Partially they coincide with the chronology of the historical and political changes that happened in Croatia. During all that time Ph. D. Vukasović continuously develops and intensifies his pedagogical, broader scientific, publicist, political, social and cultural work in general. Furthermore he works on cooperation and tighter connections between Croatian and Slovakian culture and science.

Especially, the paper talks on Vukasović's contribution to the development of pedagogy through his researches in 17 projects and gives a short analysis of his scientific monographs, discussions and papers which he, the most productive Croatian pedagogical writer with 1.789 printed bibliographic units, publishes continuously from 1953 until today.

Key words: Vukasović, Ante; pedagogues, Croatia